

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11100388>

CHARLZ DIKKENSNING “DEVID KOPPERFILD” ASARI HAQIDA

Baxtiyorova NozimaO‘zbekiston davlat jahon tillari
universiteti 2 – kurs talabasi**Karimov Ulug‘bek Nusratovich**

Ilmiy rahbar/ supervisor: PhD

Annotatsiya: Ushbu maqolada mashhur ingliz yozuvchisi mashhur ingliz yozuvchisi Charlz Dikkenzning “Devid kopperfild” asariga munosabat bildirilgan. Asarning avtobiografik xususiyati haqida. Asarning mavzusi va bosh g‘oyasi tahlili. Asardagi ijobiy va salbiy qahramonlarning xarakteristikasini tahlil qilishga e‘tibor qaratilgan.

Tayanch so‘zlar: Charlz Dikens, Dikens asarlari, asardagi yozuvchi tasvirlagan muammolar, ijtimoiy hayot, avtobiografik xususiyat, Devid Kopperfild, Viktoriya davri, ijobiy qahramonlar, salbiy qahramonlar, London, XIX asr, sarguzashtlar.

Annotation: In this article, there is reaction to famous English writer Charles Dickens’s novel “David Copperfield”. About the novel’s autobiographic feature. Analysis of the theme and the main idea of the novel. Attention is paid to revealing the positive and negative characterstics of heroes in the novel.

Key words: Charles Dickens, the works of Dickens, the problems in the novel Which the writer described, social life, autobiographic characteristic, David Copperfield, Victorian age, positive characters, negative characters, London, XIX century, adventures.

Charles John Huffam Dickens (talaffuzi: Jon Haffem Charlz Dikens; 7-fevral 1812-yil, Lendport — 9-iyun 1870-yil, Xeydskill) — ingliz yozuvchisi. Adabiy faoliyati 1833-yilda boshlangan. Mehnatkash xalqning ogir axvoli Dickens asarlarining bosh mavzusi bo‘lgan. Dickens tanqidiy realizm uslubining asoschilaridan hisoblanadi. Hajviy-syentimental ruhda yozilgan Pikvik klubining o‘limidan keyingi yozishmalari (1837), “Oliver Twistning sarguzashtlari” (1838), “Nikolas Niklbi”

(1839) romanlari Dickensni dunyoga mashhur qildi. 19-asrning 40—50-yillari Dickens ijodi gullagan davr bo‘ldi. “Martin Chuzzlewit” (1844) romanida Amerika voqeligidagi salbiy tomonlar tasvirlangan. Dombi va o‘g‘li (1848) romanida insonlik qiyofasini yo‘qotgan, manmansiragan ingliz boyvachchalari hajv tig‘i ostiga olingan. Tarjimai hol yo‘sinidagi “David Copperfiyeld” (1850) romanida esa o‘sha zamonning ijtimoiy ziddiyatlari ko‘rsatilgan. Dickens asarlarida, umuman oddiy kishilar qiyofasi zo‘r mahorat bilan aks etadi. 1848-yilda Angliyada chartistlar (yo‘qsullar) harakati mag‘lubiyatga uchragan davrda Dickens dolzarb ijtimoiy muammolarni qalamga oldi (“Sovuq uy”, 1853; “Mashaqqatli zamon”, 1854; “Jajji Dorrit”, 1857 va boshqalar). Bular orasida, ayniqsa, Mashaqqatli zamon romani alohida ahamiyatga ega. “Ikki shaharcha to‘g‘risida qissa” (1859), “Intizorlik” (1861), “Bizning umumiy do‘stimiz” (1865) kabi romanlarida esa Dickens jamiyatni ijtimoiy inqirozdan olib chiqish yo‘llarini badiiy vositalar yordamida tasvirleydi. “Oliver Twistning sarguzashtlari” romani o‘zbek tilida nashr qilingan (1984).

“David Kopperfild” Dikkensning eng mashhur asarlaridan biri hisoblanadi. Ushbu asar 1850 – yilda birinchi marta chop etilgan. Asar syujeti qisman avtobiografik tarzda bo‘lib, Dikkens bolalik va o‘smirlik yillarida boshidan kechirgan ba‘zi bir voqealarni, shuningdek real hayoti davomida uchratgan insonlarni ushbu asarda tasvirlagan. Asar yozuvchining eng sevmlil asari hisoblanib, yozuvchining o‘zining aytishiga qaraganda u asarni uzoq yillik mashaqqatlardan so‘ng ham quvonch ham achinish xissi bilan tugatgan, ya‘ni yozuvchi asar yakunlanganiga quvonish bilan birga, uni tugatganidan xafa bo‘lgan. Chunki asarni yozish davomida u yozuvchiga xuddi o‘z farzandidek bo‘lib qolgan edi.

Devid Kopperfild yosh yigitning baxtsiz va qashshoq bolalik davridan to muvaffaqiyatli yozuvchi sifatida o‘z kasbini kashf qilgunga qadar sodir bo‘lgan sarguzashtlari haqida hikoya qiladi. Asar davomida asar voqealarini Devid Kopperfild ismli bosh qahramon hikoya qilib beradi. *“Even now, famous and caressed and happy, I often forget in my dreams that I have a dear wife and children; even that I am a man; and wander desolately back to that time of my life.”* [1]. U o‘z hikoyasini o‘zining tug‘ilishi voqeasidan boshlaydi. Uning otasi u tug‘ilmasidan oldin vafot etgan bo‘lib, uni mehribon onasi Klara yolg‘iz o‘zi tarbiya qiladi. Lekin sal o‘tmay, u janob Murdstounga turmushga chiqadi va shundan so‘ng Devid uchun qiyin kunlar boshlanadi va u o‘gay ota zulmidan juda ham ko‘p aziyat chekadi. Biroz vaqt o‘tib onasidan ham ajralib qolgan yosh Devidni hayot turli xil sinovlarni boshidan kechirishga majbur qiladi. U qanchalik og‘ir kunlaridan boshidan o‘tkazgan bo‘lishiga qaramay, asar oxirlariga kelib, U Agnesga uylanadi va ammasi Miss Besey hamda sevimli rafiqasi Agnes bilan nihoyat baxtli yashay boshlaydi.

Asar yozilgan davrga e'tibor qaratadigan bo'lsak, ushbu paytda Angliyada qirolicha Viktoriya hukmronlik qilayotgan edi va 1820 – 1914 – yillar mamlakat tarixida Viktoriya davri nomi bilan mashhur bo'lib qoldi. Dikkins boshqa ko'plab asarlaridagi kabi aynan ushbu asarida ham Viktoriya davridagi oddiy insonlar hayotini tasvirladi. “Viktoriya davrida yashash barcha yangi ixtirolar, o'zgarish va taraqqiyot sur'ati tufayli hayajonli edi, ammo pul bo'lmasa yashash juda ham og'ir edi. Hatto yosh bolalar ham, agar oilalariga kerak bo'lsa, ishlashlariga to'g'ri kelardi. Biroq, Viktoriya davrining oxiriga kelib, odamlar uchun hayot ancha yaxshilandi.” [2] Roman davomida Dikkins o'z davrining bir qancha muhim ijtimoiy muammolarini ko'rib chiqadi: XIX asr Londondagi fohishalik muammosi, Viktoriya davridagi Angliyada ayollar uchun kasbiy imkoniyatlarning yo'qligi, aqldan ozganlarga insoniy munosabatda bo'lish zarurati, qarzdorlar qamoqxonasidagi adolasizlik va boshqalar. O'n to'qqizinchi asrning an'anaviy, hamyonidan mag'rurlagan ingliz o'rta sinfiga qarshi ayblovlar. Bu dilemmalarga qarshi Dikkins janob Dikning intuitiv donoligini, Mikauversning haqiqiylikni va birinchi navbatda, Peggottining oddiy jiddiyligini taklif qiladi.

Ammo Kopperfild birinchi navbatda xotira haqidagi roman. London shahar manzarasining shov-shuvli yuksalishi va qulashi davrida Kopperfildning xotirasi o'tmishi bilan bog'liqlikni asarning peysajida va retrospektiv syujetida saqlab qoladi va uning hayotiga davomiylilik va uyg'unlik olib keladi, o'tmishni to'satdan eslash esa hozirgi ma'noni oshiradi. Biroq, xotira ham iztirob manbai ekanligini isbotlaydi. Kopperfild o'zining Murdston va Grinbida o'tkazgan vaqtini shunday so'zlab beradi: *“Men hozir hayotimning bir davriga yaqinlashyapman, uni har qachon eslay olmayman, lekin hammasini eslayman; va uni eslash ko'pincha, mening chaqiruvimsiz, arvoq kabi oldinga keladi va baxtli vaqtlarni ta'qib qiladi.”* [1]

Kopperfild va uning muallifi hayoti o'rtasidagi chambarchas bog'liqlikni hisobga olsak, Dikkins bu kitobni o'zining “sevimli bolasi” deb hisoblaganligi ajablanarli emas. Ko'p esda qolarli personajlar to'plamini va o'z-o'zini bilishga bo'lgan izlanishga ajoyib munosabati sababli, Kopperfild Dikkinsning eng sevimli va eng ko'p iqtibos keltirgan romani ekanligi ajablanarli emas. Buyuk ingliz tanqidchisi G.K.Chestertonning so'zlari, ehtimol, uni o'qish tajribasini eng yaxshi tarzda umumlashtiradi: *“Devid Kopperfildning ushbu kitobida [Dikkins]bizga yopishib oladigan va biz zulm qiladigan mavjudotlarni, agar iloji bo'lsa, biz unutmaydigan mavjudotlarni yaratdi, agar xohlasak, unutilmaydigan mavjudotlar, ularni yaratgan odamdan ko'ra dolzarbroq mavjudotlar”.* [3]

Asardagi qahramonlarni biz ikkiga ajratishimiz mumkin, ya'ni salbiy va ijobiy obrazlar. Asarda Davidning onasi Klara, Piggotti, Dora, Agnes, Mr Mikauver, Besey

va yana bir qancha obrazlarni biz ijobiy qahramonlar sifatida sanab o‘tishimiz mumkin. Dickens ushbu qahramonlarning shaxsiyatini va harakteristikasini shunday mahorat bilan yoritib berganki, ularning nafaqat shaxsiyati balki tashqi ko‘rinishini tasvirlashda u tanlagan sifatlar orqali kitobxon qiynalmasdan ularning ijobiy qahramon ekanligini bilib olishi mumkin. Mr Murdstoun, Jane Murdstoun va Uriah Heyep kabi salbiy qahramonlar ham shunday ustalik bilan tasvirlangan bo‘lib, ularga berilgan ta’rif orqali, o‘quvchi qalbida ularga nisbata nafrat uyg‘onadi. Chunki ularning xarakteridagi, o‘y – xayollaridagi yovuzlikni hattoki yuzlaridan bilib olish mumkinligini yozuvchi ustalik bilan tasvirlagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Charles Dickens “David Copperfield” romani – Oxford university press, printed in Great Britain by Clays ltd, Elcograf S.P.A
2. <https://www.theschoolrun.com/homework-help/life-victorian-era#:~:text=Living%20in%20the%20Victorian%20era,end%20of%20the%20Victorian%20era.>